

VOYAGA YETMAGANLAR O'RTASIDA GIYOHVANDLIK HUQUQBUZARLIKLARINING MAXSUS PROFILAKTIKASI

Madiraximova Mohinur Baxodir qizi

Toshkent shahar Mirzo Ulug'bek tumani IIOFMB Voyaga
yetmaganlar masalalari bo'yicha katta inspektor-psixologi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.21870582>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 06-avgust 2026 yil
Ma'qullandi: 08-avgust 2026 yil
Nashr qilindi: 10-avgust 2026 yil

KEYWORDS

*balog'atga yetmaganlar,
deliktlar, huquqiy tartibga
solish, qiyosiy huquqshunoslik,
probatsion nazorat, qarshi
chora-tadbirlar.*

ABSTRACT

Voyaga yetmaganlar orasida giyohvandlikka oid qilmishlarning erta aniqlanmasligi huquqbuzarliklar zanjirini kuchaytiradi va profilaktika tizimining manzilli ishlashiga to'sqinlik qiladi. Tadqiqotning maqsadi maxsus profilaktika choralarining huquqiy mazmunini ochish, ularning voyaga yetmaganlar bilan ishlashdagi o'rnini aniqlash va probatsiya faoliyati bilan uyg'unlashuvini ko'rsatishdan iborat bo'ldi. Metodologik asos sifatida huquqiy tahlil, qonunchilik sharhi, qiyosiy huquqshunoslik va sud amaliyotini o'rganish qo'llandi; normativ matnlar, idoraviy tartiblar va profilaktik ishga doir sud qarorlari mazmunan solishtirildi. Tahlil natijasida maxsus profilaktikaning eng samarali bo'g'ini erta aralashuv, individual profilaktik suhbat, ta'lim muassasasi bilan hamkorlik, oilaviy nazorat va probatsion kuzatuvning bir zanjirda ishlashi ekani aniqlandi. Shuningdek, huquqni muhofaza qiluvchi organlar, ta'lim tashkilotlari va mahalla institutining axborot almashuvi uzilgan joylarda takroriy huquqbuzarlik xavfi ortishi kuzatildi. Qiyosiy tahlil ayrim normalarda profilaktik ko'rsatma, majburiy yo'naltirish va ijtimoiy moslashtirish choralarining aniq tartibi yetishmasligini ko'rsatdi. Xulosa shuki, maxsus profilaktika reaktiv jazolashdan ko'ra oldini oluvchi yondashuvni ustun qo'yishi, probatsiya bilan uzviy bog'lanishi va individual xavf omillariga moslashtirilishi kerak. Ilmiy hissa sifatida normativ-huquqiy va sud amaliyoti materiallarini birlashtirgan holda voyaga yetmaganlar bilan ishlash uchun bosqichma-bosqich profilaktik model asoslandi.

2017–2024-yillardagi normativ yangilanishlar voyaga yetmaganlar orasida giyohvandlik huquqbuzarliklarini maxsus profilaktika qilishni jamoat xavfsizligining alohida yuridik muammosiga aylantirdi [1]. Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risidagi qonun, probatsiya faoliyati haqidagi normativ majmua va sud amaliyoti sharhlari erta aralashuvni

mustahkamladi, biroq oilaviy nazoratning sustligi, tengdoshlar bosimi va yashirin muomala kanallari saqlanib qoldi [2]. Ichki ishlar vazirligi tavsiyalari hamda ilmiy-amaliy ishlanmalar profilaktik hisob, individual ishlash va probatsiya xizmati o'rtasidagi uzilishni ko'rsatadi [3]. Shu sababli mazkur ishda voyaga yetmaganlar bilan bog'liq giyohvandlik huquqbuzarliklarining maxsus profilaktikasi, uning normativ asoslari va amaliy qo'llanishi o'rganildi.

Mavjud tadqiqotlarda kriminologik tavsif ustuvor bo'lib, maxsus profilaktikaning huquqiy mexanizmi yetarli darajada tizimlashtirilmagan [4]. Probatsiya nazorati ostidagi voyaga yetmaganlar bo'yicha ishlar samaradorligi alohida ko'rsatilgan bo'lsa-da, idoralararo muvofiqlashuv va majburiy yo'naltirish tartibi bo'yicha bo'shliq saqlanib qolgan [5]. Mazkur tadqiqot aynan shu bo'shliqni to'ldirishga qaratildi.

Tadqiqotning maqsadi voyaga yetmaganlar o'rtasida giyohvandlik huquqbuzarliklarining maxsus profilaktikasini kuchaytiruvchi huquqiy mexanizmlarni aniqlashdan iborat bo'ldi. Vazifalar quyidagicha belgilandi: 1) normativ bazani tahlil qilish; 2) profilaktik xavf omillarini ajratish; 3) probatsiya faoliyatining amaliy rolini baholash; 4) xorijiy modellarning moslashuvchan jihatlarini qiyoslash. Tadqiqotda ijtimoiy-huquqiy tadqiqot, holat o'rganish metodologiyasi va qonunchilik talqini usullari qo'llanildi.

Normativ tahlil voyaga yetmaganlar uchun profilaktik ko'rsatma va majburiy yo'naltirishni alohida huquqiy institut sifatida shakllantirish zaruratini ochib berdi [6]. Qiyosiy huquqiy kuzatuv esa MDH, Turkiya va Yevropa Ittifoqi tajribasida erta aniqlash hamda oilaviy yo'naltirish birlashtirilganini ko'rsatdi [7]. Shu asosda ilmiy yangilik sifatida maxsus profilaktikaning uch bo'g'inli modeli ishlab chiqildi.

Nazariy jihatdan tadqiqot huquqbuzarliklar profilaktikasi va probatsiya faoliyati o'rtasidagi aloqani aniqlashtirdi [8]. Amaliy natijalar ichki ishlar organlari, probatsiya xizmati va voyaga yetmaganlar ishlari bo'yicha komissiyalar uchun individual profilaktik reja tuzishda foydalanilishi mumkin [9]. Normativ-huquqiy tahlildan keyin sud amaliyotidagi qo'llanish chegaralari yanada aniqroq yoritiladi.

Adabiyotlar tahlili

Kriminologik yondashuv voyaga yetmaganlar giyohvandlik huquqbuzarliklarini deviant xulq-atvor profilaktikasi bilan bog'laydi, profilaktik-huquqiy yondashuv esa maxsus profilaktika va huquqiy javobgarlik chegaralarini ajratadi [7]. Antonyan va Burlakov voyaga yetmaganlar orasida narkotik jinoyatchilikni ijtimoiy muhit, oilaviy nazorat va guruh bosimi bilan izohlagan [10], Ovchinskiy esa tashkiliy ta'sirni probatsiya xizmati bilan uyg'unlashtirishni ustuvor deb ko'rsatgan [7]. Bu ikki yo'nalishning farqi shundaki, birinchisi xavf omillarini tushuntiradi, ikkinchisi esa profilaktika chora-tadbirlari uchun normativ tayanch beradi. Shu sababli adabiyotlarda sabab va vosita bir-biriga tenglashtirilgan, bu esa huquqiy tartibga solish mexanizmini toraytiradi.

Profilaktik-huquqiy talqinlarda voyaga yetmaganlar huquqbuzar emas, balki alohida himoya subyekti sifatida qaraladi [2]. Giyohvandlik huquqbuzarliklari esa faqat aylanma yoki iste'mol emas, balki erta aralashuvni talab qiladigan xavfli xulq shakli sifatida sharhlanadi [11]. Maxsus profilaktika tushunchasi ayrim mualliflarda individual ishlash, boshqalarida esa idoralararo hamkorlik va sud amaliyoti bilan birga qo'llanadi [3]. Shu yerda besh talqin farqi ko'rinadi: subyekt, xavf manbai, ta'sir usuli, vakolat doirasi va natija mezonlari turlicha

belgilangan. Bunday tafovutlar huquqiy norma talqinini murakkablashtiradi va yagona interpretatsiya usulini talab qiladi.

Probatsion yondashuv profilaktik nazoratni ijtimoiy moslashuv bilan birlashtiradi, shu bois u jazodan ko'ra kuzatuv va yo'naltirishga yaqin turadi [5]. Oliy sud sharhida voyaga yetmaganlar ishlari bo'yicha sud amaliyoti individual holatni hisobga olishni kuchaytirgan [12], lekin Adliya vazirligi to'plamida probatsiya faoliyati bilan maxsus profilaktika o'rtasidagi bog'lanish hali parchalanib qolgan [6]. Ichki ishlar vazirligi tavsiyalari erta aniqlashni kuchaytiradi [9], biroq idoralararo muvofiqlashtirish mexanizmi bir xil standartga keltirilmagan [8]. Shu bois adabiyotlar institutsional muvofiqlashtirish yetishmasligini asosiy huquqiy bo'shliq sifatida ko'rsatadi. Mazkur bo'shliqni bartaraf etish uchun normativ va probatsion modelni birlashtiruvchi talqin zarur.

Normativ-huquqiy bazasi tahlili

Yuqorida ko'rsatilgan natijalar voyaga yetmaganlar bilan ishlashda maxsus profilaktika umumiy ogohlantirishdan ko'ra aniq huquqiy yo'naltirishni talab qilishini ko'rsatdi [9]. Lex.uz asosidagi normativ qatlamda 2014-yildagi qonun, 1999-yildagi giyohvandlikka doir qonun, 2010-yildagi nazoratsizlik haqidagi qonun va 2021-yilgi prezident farmoni bir zanjirga ulanib, huquqiy tartibga solish mexanizmini bosqichma-bosqich kuchaytirgan [2]. Bu ketma-ketlikda 2017–2024 yillar oralig'idagi evolyutsiya uch bosqichni namoyon etadi: dastlab profilaktika subyektlari belgilangan, keyin idoralararo muvofiqlashuv kengaygan, so'ng probatsiya xizmati individual ish yuritishning ajralmas bo'g'iniga aylangan [6]. Mazkur tuzilma voyaga yetmaganlar, giyohvandlik huquqbuzarliklari va maxsus profilaktika tushunchalarini bir-biridan ajratmasdan, ularni yagona huquqiy javobgarlik va himoya modeli sifatida talqin qilishga imkon beradi [13].

Normativ matnlarning interpretatsiya usuli shuni ko'rsatadiki, 1, 2 va 3-qonunlar profilaktika chora-tadbirlarini faqat taqiqlovchi emas, balki erta aniqlovchi va yo'naltiruvchi mazmunda quradi [11]. Oliy sud sharhi voyaga yetmaganlar ishlarida tarbiyaviy ta'sir jazodan ustun qo'yilganini ko'rsatib, profilaktika chora-tadbirlarining sud amaliyotidagi mezonini aniqlashtiradi [12]. Adliya vazirligi to'plamidagi normalar probatsiya faoliyatini ichki ishlar organlari, ta'lim muassasalari va mahalla institutlari bilan bog'laydi, shu orqali profilaktika subyektlari, vakolatlar, javobgarlik va nazoratning to'rt normativ tugunini shakllantiradi [6]. Ushbu bog'lanish teleologik talqinda jamoat xavfsizligi va rehabilitatsiya maqsadlarini birlashtiradi, biroq amaliy bajarilishda idoralararo ma'lumot almashuvi har doim ham bir xil darajada ishlaymaydi [8].

Qiyosiy huquqiy tahlilda O'zbekiston modeli Rossiya ilmiy adabiyotida qayd etilgan tashkiliy yondashuvga yaqin, lekin probatsion kuzatuvni yanada aniqroq normativlashtirishga muhtoj [7]. Antonyan va Burlakov voyaga yetmaganlar giyohvandlik jinoyatchiligida oilaviy muhit va ijtimoiy nazoratni markazga qo'ygan; mazkur yo'nalish O'zbekistondagi individual ishlash mexanizmlari bilan mos keladi [10]. Shu bilan birga, 2024-yilgi uslubiy tavsiyalar profilaktik hisobda turgan voyaga yetmaganlar uchun rehabilitatsion yo'nalishni kuchaytirgan bo'lsa-da, majburiy yo'naltirish tartibi hali to'liq huquqiy ifodasini topmagan [14]. Normativ bo'shliq aynan shu yerda ko'rinadi: profilaktika chora-tadbirlari mavjud, ammo ularning ketma-ketligi, mas'ul ijrochi va muddatlari bir xil aniqlikda yozilmagan [15]. Shuning uchun keyingi tahlil profilaktik ko'rsatma va majburiy yo'naltirishning alohida modda sifatida shakllantirilishini asoslashga xizmat qiladi.

Qiyosiy huquqiy tahlil

Qiyosiy huquqiy tahlil yuqorida ko'rsatilgan natijalar bilan bir qatorda, voyaga yetmaganlar uchun maxsus profilaktika mexanizmi faqat ogohlantirish emas, balki yo'naltirish va kuzatuv uyg'unligiga tayanishini ko'rsatdi [15]. MDH tajribasida Ovchinskiy voyaga yetmaganlar narkotik jinoyatchiligiga qarshi huquqiy va tashkiliy choralarni bir zanjirga bog'lagan [7], bu yondashuv O'zbekistondagi profilaktika chora-tadbirlari bilan yaqin, lekin probatsiya xizmati bilan integratsiya darajasi pastroq. Turkiya va Yevropa Ittifoqi amaliyotida erta aralashuvning markazga qo'yilishi Antonyan hamda Burlakov tomonidan ta'kidlangan oilaviy va kriminologik yo'nalish bilan mos keladi [10], biroq bu yerda maktab, ijtimoiy xizmat va sud o'rtasidagi uzviylik kuchliroq. Mazkur farq ijtimoiy-huquqiy tadqiqot doirasida normaning matni emas, balki uning ijro mexanizmi hal qiluvchi ekanini ko'rsatadi.

Probatsion kuzatuv masalasida O'zbekiston modeli sud amaliyoti sharhida qayd etilgan individual yondashuvga tayansa-da, Rossiya tajribasida profilaktika hisobidagi voyaga yetmagan bilan ishlash ancha erta bosqichda boshlanadi [12]. Shuning uchun huquqiy norma talqini faqat majburiyat yuklash bilan cheklanmasligi kerak; u oilaviy yo'naltirish, ijtimoiy moslashtirish va ma'muriy huquq vositalarini birlashtirishi lozim. Oliy sud sharhi va probatsiya nazorati haqidagi tadqiqotlar birgalikda shuni anglatadiki, kuzatuvning samarasi nazorat intensivligidan ko'ra, individual reabilitatsiya rejasining aniqligiga ko'proq bog'liq [5]. Bu holat O'zbekiston uchun xorijiy modelni ko'chirib olish emas, balki uni huquqiy davlat tamoyiliga mos holda moslashtirish zarurligini asoslaydi.

Huquqiy bo'shliq aynan shu yerda ko'rinadi: idoralararo hamkorlik normativ asosga ega bo'lsa ham, voyaga yetmaganlar bilan ishlashda profilaktik ko'rsatma va majburiy yo'naltirishning amaliy chegarasi yetarlicha ochilmagan [8]. 2024-yilgi ilmiy-amaliy tavsiyalar erta aniqlashni kuchaytirgan [9], biroq ularning ijro mexanizmi probatsiya xizmati bilan bir xil standartda belgilanmagan. Shu sababli qiyosiy natijalar birinchi navbatda uch ilg'or amaliyotni ko'rsatadi: erta aralashuv, oilaviy yo'naltirish va probatsion kuzatuv. Ushbu uchlikni kodifikatsiya darajasida mustahkamlash keyingi bosqichda profilaktik ko'rsatma va majburiy yo'naltirish bo'yicha aniq normativ takliflarni ishlab chiqish uchun zamin yaratadi.

Muammolar Va Takomillashtirish Yo'llari

Qiyosiy huquqiy tahlilda aniqlangan erta aralashuv va probatsion kuzatuv ustunligi, mazkur tadqiqotda ham profilaktik zanjirning bo'sh bo'g'ini subyektlararo muvofiqlashuv ekanini ko'rsatdi [7]. Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risidagi qonun voyaga yetmaganlar bilan ishlashni aniq subyektlarga yuklaydi, biroq huquqiy norma talqini darajasida maktab, mahalla, ichki ishlar va probatsiya xizmati o'rtasidagi vazifalar ketma-ketligi yetarli darajada kodifikatsiyalanmagan [2]. Shu sababli, amaliyotda profilaktika chora-tadbirlari ko'pincha alohida tashkilot ichida yakunlanib, giyohvandlik huquqbuzarliklari uchun zarur bo'lgan uzluksiz nazorat uziladi [8]. Mazkur holat oldingi bo'limlarda qayd etilgan maxsus profilaktika umumiy ogohlantirishdan ustun turishi haqidagi xulosani inkor etmaydi, balki uni institutsional mexanizm bilan to'ldirish zarurligini ko'rsatadi [15].

Probatsiya nazorati ostidagi voyaga yetmaganlar bilan ishlash samaradorligi haqidagi sud amaliyoti, individual yo'naltirish bo'lmaganda takroriy huquqbuzarlik xavfi kamaymasligini tasdiqlaydi [5]. Giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalar to'g'risidagi qonun moddiy taqiqlarni belgilaydi, ammo voyaga yetmaganlar uchun erta aniqlash mezonlari va majburiy yo'naltirish tartibi unda alohida ajratilmagan [11]. 2021-yilgi prezident farmoni

giyohvandlikka qarshi kompleks choralarni kuchaytirgan bo'lsa-da, uning mazmuni asosan idoraviy muvofiqlashtirishga qaratilgan va maxsus profilaktik ko'rsatma instituti bilan boyitilmagan [1]. Shu nuqtai nazardan, mavjud qonunchilikning kuchi jazolashdan oldingi profilaktik bosqichni tan olganidadir, zaif tomoni esa huquqiy javobgarlik bilan profilaktika ta'siri o'rtasidagi chegarani aniq ajratmaganidadir [6].

Xorijiy adabiyotda Antonyan va Burlakov voyaga yetmaganlar giyohvandlik jinoyatchiligida oilaviy muhit va nazoratning sinxronligini alohida urg'ulagan; bu yondashuv O'zbekiston sharoitida mahalla-probatsiya bog'lanishini kuchaytirish zarurligini qo'llab-quvvatlaydi [10]. Ovchinskiy esa reabilitatsiya yo'nalishini huquqiy ta'sirning ajralmas qismi sifatida ko'rgan, biroq mazkur tadqiqotda ixtisoslashgan reabilitatsiya uchun tibbiy-psixologik yo'naltirishning normativ shakli yetishmayotgani aniqlandi [7]. 2024-yilgi ilmiy-amaliy tavsiyalar profilaktik hisobdagi voyaga yetmaganlar bilan individual ishni batafsil bayon etadi, lekin majburiy yo'naltirishni suddan tashqari protsedura sifatida tartibga solmaydi [14]. Shu bois, birinchi taklif profilaktik ko'rsatmani huquqbuzarliklar profilaktikasi qonuniga kiritish, ikkinchisi esa probatsiya xizmati uchun majburiy yo'naltirish tartibini belgilash, uchinchisi esa reabilitatsiya markazlari bilan idoralararo axborot almashinuvini normativ mustahkamlashdan iborat bo'ladi.

1-jadval. . Voyaga yetmaganlar o'rtasida giyohvandlik huquqbuzarliklarining maxsus profilaktikasi bo'yicha normativ muammolar SWOT-tahlili

Kuchli tomonlar (S) • maxsus profilaktika instituti mavjud • probatsiya xizmati bilan ishlash imkoniyati • idoralararo hamkorlik uchun qonuniy asoslar	Zaif tomonlar (W) • erta aniqlash mezonlari noaniq • majburiy yo'naltirish tartibi ajratilmagan • reabilitatsiya bilan profilaktika bog'lanishi sust
Imkoniyatlar (O) • profilaktik ko'rsatma joriy etish • mahalla-probatsiya aloqasini kuchaytirish • sud amaliyotini birxillashtirish	Tahdidlar (T) • takroriy huquqbuzarlik xavfi • subyektlararo uzilishlar • ixtisoslashmagan aralashuvning samarasizligi

va majburiy yo'naltirishni alohida modda sifatida shakllantirish uchun normativ zamin mavjudligini ko'rsatadi. Huquqiy bo'shliq aynan shu ikki institutning yo'qligida emas, balki ularni qo'llash ketma-ketligining belgilanmaganidadir [8]. Shu sababli, qonunchilik takliflari jazolashni kuchaytirishga emas, voyaga yetmaganlar uchun jamoat xavfsizligi bilan moslashgan profilaktik marshrutni yaratishga qaratilishi lozim [3]. Keyingi bosqichda ushbu takliflar normativ matnga aylantirilganda, huquqiy tartibga solish mexanizmi yanada aniq shakllanadi.

Xulosa Va Takliflar

Voyaga yetmaganlar bilan ishlashda aniqlangan erta aralashuv va probatsion kuzatuv ustunligi maxsus profilaktikaning markaziy yo'nalishini belgiladi. Shu asosda huquqbuzarliklar profilaktikasi, probatsiya faoliyati va jamoat xavfsizligi bir zanjirga bog'langanligi aniqlandi. Ilmiy hissa sifatida, profilaktik ko'rsatma va majburiy yo'naltirishni alohida normativ institut

sifatida kodifikatsiya qilish zarurati asoslandi. Birinchi navbatda, qonunchilikka voyaga yetmaganlar uchun individual profilaktik reja va muddatli nazoratni kiritish lozim. Ikkinchidan, probatsiya xizmati, ta'lim muassasasi va mahalla profilaktika inspektori o'rtasida yagona axborot almashinuvi tartibi belgilanishi kerak. Uchinchidan, giyohvandlikka moyillik aniqlanganda, ijtimoiy-psixologik yo'naltirish sud amaliyoti bilan bog'langan majburiy choraga aylantirilishi maqsadga muvofiq. Navbatdagi bosqichda profilaktik ko'rsatmaning ijro mexanizmi va uning huquqiy javobgarlik bilan nisbatini alohida o'rganish talab etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 6-iyuldagi PF-6255-son Farmoni "2021–2025-yillarda O'zbekiston Respublikasida giyohvandlikka qarshi kurashish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to'g'risida". — Toshkent, 2021. — 8 b.
2. O'zbekiston Respublikasi. "Voyaga yetmaganlar o'rtasida huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonun. — Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Qonunchilik palatasi, 2014. — 12 b.
3. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi. Voyaga yetmaganlar o'rtasida huquqbuzarliklar profilaktikasi bo'yicha uslubiy qo'llanma. — Toshkent: IIV Akademiyasi, 2022. — 96 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi. Voyaga yetmaganlar o'rtasida giyohvandlikning ijtimoiy-huquqiy omillari // Yurisprudensiya. — 2023. — №2. — B. 74-81.
5. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi. Probatsiya nazorati ostidagi voyaga yetmaganlar bilan profilaktik ishlar samaradorligi // Yurisprudensiya. — 2022. — №4. — B. 88-95.
6. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. Huquqbuzarliklar profilaktikasi va probatsiya faoliyati bo'yicha normativ-huquqiy hujjatlar to'plami. — Toshkent, 2021. — 184 b.
7. Овчинский В.С. Профилактика наркопреступности несовершеннолетних: правовые и организационные аспекты // Журнал российского права. — 2021. — №9. — С. 67-78.
8. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi. Huquqbuzarliklar profilaktikasida idoralararo hamkorlikning huquqiy asoslari // Yuridik fanlar axborotnomasi. — 2024. — №1. — B. 55-63.
9. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi. Voyaga yetmaganlar o'rtasida giyohvandlik huquqbuzarliklarining profilaktikasi: ilmiy-amaliy tavsiyalar. — Toshkent, 2024. — 72 b.
10. Антонян Ю.М., Бурлаков В.Н. Несовершеннолетние и наркотическая преступность: криминологические и профилактические меры // Вестник Московского университета. Серия 11. Право. — 2022. — №4. — С. 34-46.
11. O'zbekiston Respublikasi. "Giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalar to'g'risida"gi Qonun. — Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Qonunchilik palatasi, 1999. — 16 b.
12. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi. Voyaga yetmaganlar ishlari bo'yicha sud amaliyoti sharhi. — Toshkent, 2023. — 48 b.
13. O'zbekiston Respublikasi. "Voyaga yetmaganlar o'rtasida nazoratsizlik va huquqbuzarliklarning profilaktikasi to'g'risida"gi Qonun. — Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Qonunchilik palatasi, 2010. — 14 b.

14. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi. Profilaktik hisobda turgan voyaga yetmaganlar bilan individual ishlashning huquqiy mexanizmlari // Falsafa va huquq. — 2024. — №3. — B. 97-104.

15. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi. Voyaga yetmaganlar o'rtasida giyohvandlikka oid huquqbuzarliklarning maxsus profilaktikasi // Yuridik fanlar axborotnomasi. — 2023. — №3. — B. 41-49

